

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUN, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (26-iyun, 2026-yil).– 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

NEMIS TILIDAGI KONYUNKTIV MAYLNING DISKURSIV-PRAGMATIK XUSUSIYATLARI VA O'ZBEK TILIDAGI FUNKSIONAL MUQOBILLARI

Fayzullayeva Zebuniso Abdukarimovna

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti doktoranti

Annotatsiya. Mazkur tezisda nemis tilidagi konyunktiv maylining diskursiv-pragmatik xususiyatlari, uning nutqiy aktlar tizimidagi o'rni hamda o'zbek tilida berilish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Konyunktiv mayli nafaqat fe'lining grammatik shakli, balki so'zlovchining voqelikka bo'lgan subyektiv-modal munosabatini, axborot manbasiga nisbatan masofalanishini, nutqiy etiket va kommunikativ strategiyalarni ifodalovchi muhim lisoniy vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotda konyunktiv I va konyunktiv II shakllarining evidensiallik, pragmatik yumshatish, xushmuomalalik, matn yaxlitligi va estetik ta'sir yaratishdagi vazifalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Konyunktiv, konyunktiv I, konyunktiv II, modallik, evidensiallik, pragmatika, nutqiy akt, diskurs, tarjima, funksional muqobil.

DISCOURSIVE-PRAGMATIC FEATURES OF THE CONJUNCTIVE MOOD IN GERMAN AND FUNCTIONAL EQUALS IN UZBEKISTAN

Fayzullayeva Zebuniso Abdukarimovna

PhD student, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature

Annotation. This thesis analyzes the discursive-pragmatic characteristics of the subjunctive mood in the German language, its role within the system of speech acts, and the possibilities of its expression in Uzbek. The subjunctive mood manifests not merely as a grammatical verb form, but as a crucial linguistic tool that expresses the speaker's subjective-modal attitude toward reality, distance from the information source, speech etiquette, and communicative strategies. The study highlights the functions of subjunctive I and subjunctive II forms in evidentiality, pragmatic mitigation, politeness, textual coherence, and the creation of aesthetic impact.

Keywords: subjunctive, subjunctive I, subjunctive II, modality, evidentiality, pragmatics, speech act, discourse, translation, functional equivalent.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i12/n17>

Zamonaviy tilshunoslikda grammatik kategoriyalarni faqat morfologik shakl sifatida emas, balki nutqiy jarayonda bajaradigan vazifasi bilan birgalikda o'rganish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, nemis tilidagi konyunktiv mayli bu jihatdan alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki u oddiy grammatik paradigma doirasidan chiqib, so'zlovchining borliqqa munosabati, axborotning ishonchlilik darajasi, nutqiy niyat va kommunikativ strategiyani ifodalovchi murakkab diskursiv-pragmatik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Nemis tilida indikativ mayli, odatda, real voqelikni tasdiqlash va aniq axborotni ifodalashga xizmat qilsa, konyunktiv voqelik bilan so'zlovchi o'rtasida ma'lum lisoniy masofa hosil qiladi. Ushbu masofa turli pragmatik vazifalarni bajaradi. Masalan, konyunktiv I shakli ko'proq bilvosita nutqda qo'llanib, axborot manbasining so'zlovchidan tashqarida ekanligini bildiradi. Bu holat jurnalistik, ilmiy va rasmiy diskursda muhim ahamiyatga ega bo'lib, muallif yoki so'zlovchining xabar mazmuniga nisbatan neytral pozitsiyasini ta'minlaydi.

Masalan, nemis tilidagi *Der Minister sagte, die Verhandlungen seien erfolgreich verlaufen* gapida *seien* shakli konyunktiv I orqali berilgan bo'lib, muzokaralarning muvaffaqiyatli kechgani haqidagi axborot so'zlovchining emas, balki vazirning bayonoti ekanligini ko'rsatadi.

O'zbek tilida bunday ma'no ko'pincha "aytishicha", "ta'kidlashicha", "-gan ekan", "-mish" kabi vositalar orqali ifodalanadi. Demak, nemis tilida morfologik shakl orqali berilgan evidensial ma'no o'zbek tilida ko'proq leksik-grammatik vositalar yordamida yuzaga chiqadi.

Konyunktiv II esa nemis tilida asosan noreallik, shartlilik, istak, afsuslanish hamda nutqiy yumshatish ma'nolarini ifodalaydi. Ayniqsa, ijtimoiy muloqotda konyunktiv II xushmuomalalik strategiyasining muhim vositasi hisoblanadi. Masalan, *Könnten Sie mir helfen?* shakli oddiy buyruq yoki talabdan farqli ravishda tinglovchiga bosim o'tkazmaydi, aksincha, iltimosni yumshoq va diplomatik shaklda ifodalaydi. O'zbek tilida bunday ma'no "Yordam bera olasizmi?", "Iltimos, yordam berib yubora olasizmi?", "Yordam bersangiz" kabi ifodalar orqali beriladi.

Konyunktivning pragmatik qiymati nutqiy aktlar nazariyasi doirasida yanada yaqqol ko'rinadi. Assertiv nutqiy aktlarda konyunktiv I axborotning manbasini ko'rsatish va so'zlovchining masofalanishini ta'minlaydi. Direktiv aktlarda konyunktiv II buyruq yoki talabni iltimos darajasiga tushiradi. Kommissiv aktlarda esa so'zlovchining majburiyatini qat'iy emas, balki shartli yoki ehtimoliy shaklda ifodalaydi. Ekspressiv aktlarda konyunktiv II istak, afsus, armon va noreal holatlarni kuchaytirib beradi.

Badiiy diskursda konyunktiv II ning estetik funksiyasi alohida ahamiyatga ega. U personajning ichki kechinmalari, amalga oshmagan orzulari, xayoliy tasavvurlari va voqelikka zid ruhiy holatlarini ifodalashda faol qo'llanadi. Bunday hollarda konyunktiv badiiy matnda "parallel reallik" hosil qiladi. Masalan, "agar shunday bo'lganida edi" mazmunidagi konstruksiyalar qahramonning real voqelikdan chekinishi, ichki ziddiyati yoki afsuslanishini ochib beradi. O'zbek tilida bunday ma'nolar "-sa edi", "bo'lardi", "edi", "go'yo", "xuddi" kabi vositalar bilan qayta ifodalanadi.

Ilmiy diskursda esa Konyunktiv ehtiyotkorlik, taxmin va akademik neytrallikni ta'minlaydi. Masalan, *Man könnte annehmen, dass...* shakli qat'iy hukm emas, balki ehtimoliy ilmiy farazni bildiradi. O'zbek tilida bu "taxmin qilish mumkinki", "aytish mumkinki", "ehtimol", "shunday xulosa qilish mumkin" kabi modal birliklar orqali ifodalanadi. Bu esa nemis va o'zbek tillarida modallikning ifodalanish usullari tipologik jihatdan farq qilishini ko'rsatadi.

Shunday qilib, nemis tilidagi konyunktiv mayli o'zining funksional imkoniyatlari bilan keng qamrovli grammatik-pragmatik kategoriya hisoblanadi. U axborot manbasini ko'rsatish, so'zlovchining masofalanishini ifodalash, muloqotni yumshatish, ijtimoiy etiketni saqlash, badiiy matnda estetik ta'sir yaratish va ilmiy diskursda ehtiyotkorlikni ta'minlash kabi bir qator vazifalarni bajaradi. O'zbek tilida esa bu funksiyalar alohida morfologik shakl orqali emas, balki modal so'zlar, yordamchi fe'llar, affiksalar, leksik birliklar va sintaktik konstruksiyalar orqali ifodalanadi.

Xulosa qilib aytganda, nemis tilidagi konyunktiv maylining o'zbek tiliga tarjimasida shakliy ekvivalentlikdan ko'ra funksional-pragmatik muvofiqlik muhimroqdir. Tarjimon nemischa konyunktiv shaklini oddiy grammatik birlik sifatida emas, balki matndagi modal, kommunikativ va estetik vazifani bajaruvchi vosita sifatida anglamog'i lozim. Aynan shu yondashuv konyunktivning o'zbek tilidagi adekvat muqobillarini aniqlash va tarjimada uning pragmatik salmog'ini saqlab qolish imkonini beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Austin J. L. How to Do Things with Words. Oxford: Oxford University Press, 1962.
2. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
3. Safarov Sh. Pragmalingvistika. Toshkent, 2008.
4. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Leipzig: Langenscheidt, 2001.
5. Fabricius-Hansen C. Mood and Modality in German. Berlin, 2009.
6. Aikhenvald A. Y. Evidentiality. Oxford: Oxford University Press, 2004.
7. Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
8. Iser W. The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, 26-iyun

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (iyun, 2026-yil). – 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.